

УДК 792.071

Цитування:

Дадукевич О. В., Цивата Ю. В. Інтонація як засіб логіко-емоційної виразності в словесній дії професійного актора. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 4. С. 161–166.

Dadukevich O., Tsyvata Yu. (2022). Intonation as Means of Logic-Emotional Expressiveness in Professional Actor's Verbal Action. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 161–166 [in Ukrainian].

*Дадукевич Ольга В'ячеславівна,
стариша викладачка кафедри сценічної мови
Київського національного університету
театру, кіно і телебачення
імені Івана Карпенка-Карого
<https://orcid.org/0000-0003-3771-5619>
dadukevicholga@gmail.com*

*Цивата Юлія Валеріївна,
асистентка кафедри
режисури та майстерності актора
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-5288-0714>
yuliyatsyvataya@gmail.com*

ІНТОНАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ В СЛОВЕСНІЙ ДІЇ ПРОФЕСІЙНОГО АКТОРА

Мета статті – виявити особливості інтонації як одного з важливих засобів логіко-емоційної виразності професійного актора та визначити особливості логічного інтонування мовної фрази в контексті словесної дії. **Методологія дослідження.** Застосовано типологічний метод, системний метод, а також метод функціонального аналізу (для розгляду інтонування в контексті словесної дії професійного актора; метод термінологічного аналізу (для уточнення базових понять дослідження), метод когнітивного аналізу (для екстраполяції теоретичних положень лінгвістики та мовознавства на галузь сценічного мистецтва) та ін. **Наукова новизна.** Досліджено інтонацію як основний засіб логіко-емоційної виразності в контексті специфіки словесної дії професійного актора; проаналізовано функції інтонації, особливості інтонаційних елементів (логічний та словесний наголоси, паузи, підвищення та пониження голосу, мелодіку тону, тембр голосу, темп мовлення) та інтонаційні конструкції в сценічній мові, а також розглянуто деякі типи висловлення з різними емоційними відтінками в контексті підбору актором мовних засобів виразності персонажа. **Висновки.** Сенсові та емоційно-стилістичні відмінності мовлення актора в образі виникають у результаті взаємодії синтаксичної конструкції речення, його лексики, інтонацій та сенсових зв'язків у контексті. Емоційна експресивність мови професійного актора – це результат складної роботи на всіх рівнях мовної системи: лексичного, синтаксичного та просодичного. За допомогою інтонації актор може виразити різноманітні види емоцій персонажа: подив, захват, радість, сум, страх, гнів та ін. Логічне інтонування в контексті мовлення професійного актора – складна сукупність мелодіки, сили голосу, темпу мови, її тембрового забарвлення та ін. – невід'ємний компонент словесної дії і могутній інструмент впливу на глядача, який завдяки лише одній інтонації здатен розпізнати конкретну емоцію, репрезентовану актором в процесі розкриття образу персонажу. Опанування сценічної мови на професійному рівні передбачає ретельний відбір інтонаційних конструкцій відповідно до їх комунікативного та прагматичного потенціалу в конкретному драматургічному матеріалі. Врахування впливу інтонаційного малюнку рідної мови персонажа є одним із важливих елементів підбору мовних засобів виразності актора в процесі роботи над створенням образу.

Ключові слова: інтонація, логічне інтонування, логіко-емоційна виразність, сценічна мова, професійний актор.

Dadukevich Olga, Senior Lecturer, Department of Histrionical Speech, Kyiv National I. K. Karpenko-Karyi University of Theater, Cinema and Television; Tsyvata Yuliya, Assistant, Department of Directing and Acting Skills, Kyiv National University of Culture and Arts

Intonation as Means of Logic-Emotional Expressiveness in Professional Actor's Verbal Action

The aim of the article is to reveal the peculiar features of intonation as one of the most essential means of a professional actor's logic-emotional expressiveness, as well as to define the specificity of logical intonation of an utterance in the context of verbal activity. **The research methodology.** The author has applied typological, systems methods and the method of functional analysis to analyse intonation in the context of verbal activity by a professional actor. The method of terminological analysis has been used to specify basic terms and definitions of the research. The method of cognitive analysis has enabled the extrapolation of theoretical foundations of linguistics to the theatrical art. **Scientific novelty.** The article presents the research of intonation as the main means of logic-emotional expressiveness in the context of a professional actor's verbal activity. The author has analysed the functions of intonation, peculiar features of its components, such as logical and verbal stress, pauses, rising and falling tones, speech melody, voice timbre,

tempo, as well as intonation constructions in the theatrical speech. Moreover, the author has described some types of utterances with different emotional shades in the context of selecting language means by an actor to make a character expressive/well-marked. **Conclusions.** Connotative and emotional-stylistic differences in an actor's speech when in an image appear as a result of cooperation between sentence syntactic structure, the lexis, intonation patterns used and denotative relations in the context. Emotional verbal expressiveness of a professional actor is a result of a complex work at all language levels: lexical, syntactical, and prosodic. Using intonation an actor can express various character's emotions such as surprise, elation, joy, sadness, fear, and anger. Logical intonation in the professional actor's speech comprises speech melody, tempo, and timbre. It is an inseparable component of a speech act and a powerful tool of influence on the audience. The spectators can understand through intonation only a specific emotion the actor expresses during the character presentation. Mastering stage speech at the professional level means a thorough selection of intonation means according to their communicative and pragmatic potential in a specific dramaturgic piece. Taking into account the influence of intonation pattern of a character's mother tongue is one the essential elements of selecting verbal means of an actor's expressiveness in the process of creating an image.

Key words: intonation, logical intonation, logic-emotional expressiveness, stage speech, professional actor.

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції розвитку методики сценічної мови в навчанні майбутнього професійного актора характеризуються підвищенням рівня науковості, психологічним та лінгвістичним обґрунтуванням, пошуком нових підходів, спрямованістю на мовленнєвий розвиток студентів-акторів, підвищення їх мовної та комунікативної компетентності.

Інтоніяція – один із найважливіших параметрів володіння сценічною мовою, її багатофункціональність в українській мові робить опанування законами і правилами інтонування необхідною умовою навчання сценічної мови як унікального інструмента професійного актора для вираження різноманітних відтінків думок та почуттів їх персонажів. Це актуалізує дослідження інтонації як засобу логіко-емоційної виразності в контексті словесної дії професійного актора.

Мета статті – виявити особливості інтонації як одного з важливих засобів логіко-емоційної виразності професійного актора та визначити особливості логічного інтонування мовної фрази в контексті словесної дії.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання інтонаційної виразності викликає науковий інтерес у вітчизняних дослідників, які в публікаціях розглядають різноманітні аспекти цього явища. Так, наприклад, Т. Симоненкова в статті «Інтоніаційна виразність усного мовлення особистості як показник загальної мовної культури» [7] досліджує інтонаційну виразність в контексті аналізу усного мовлення особистості в комунікативному аспекті; Н. Донченко та О. Винар у науковій публікації «Складові системи сценічного мовлення як основа художньо-творчої діяльності майстра театрального мистецтва» [1] розкривають ключові складові системи законів і правил засвоєння основ сценічного мовлення, його технічних та художніх прийомів для кваліфікованої творчої діяльності артиста над створенням образу ролі; деякі аспекти інтонації

мовлення розглядає А. Овчиннікова в науковій статті «Виразність і логіка мовлення в системі К. С. Станіславського» [5], приклади професійних прийомів для покращення інтонації актора пропонує А. Коленко в статті «Аналітико-синтетичні вправи з текстом як засіб удосконалення мистецтва сценічної мови» (2019) [4] та ін.

Визнаючи наявність солідної наукової бази з питань, пов'язаних з різноманітними аспектами сценічної мови, наголосимо, що логічна інтонація лишається однією з найменш досліджених її ланок. Особливості інтонації як одного з важливих засобів логіко-емоційної виразності професійного актора все ще не достатньо досліджені, а узагальнюючих наукових праць, що дають змогу зрозуміти сутнісні механізми логічного інтонування мовної фрази в контексті словесної дії актора, надзвичайно мало. Тому подальше наукове дослідження означеної проблематики важливе як для теорії, так і для практики сучасного сценічного мовлення.

Виклад основного матеріалу. Загостримо увагу на деяких основних положеннях теорії інтонації, які були враховані в нашому дослідженні, передусім на змісті понять «інтонація» та «інтонування». Інтоніацію визначають як чергування тонів з безперервними переходами між ними або як рух тону вгору або вниз від середнього рівня. На думку П. Роч, інтонація – це «мелодія мови», вона забезпечує ритм та правильний потік мови, і її доцільно аналізувати з погляду коливання висоти тону [10, 34]. Дж. Уелс наголошує, що інтонація – «це мелодія мови, вивчаючи інтонацію, ми вивчаємо, як висота голосу підвищується і понижується і як мовці використовують цю варіацію висоти тону для передачі лінгвістичного та прагматичного значення». Водночас вивчення інтонації передбачає вивчення ритму мови й того, як взаємодія наголошених і ненаголошених

складів функціонує як каркас, до якого прикріплюються інтонаційні моделі [11, 1].

Енциклопедичні видання визначають поняття «інтонація» як «сукупність звукових мовних засобів, завдяки яким передається смисловий, емоційно-експресивний і модальний характер висловлення, комунікативне значення та ситуативна зумовленість, стилістичне забарвлення тексту, індивідуальність виражальних прийомів мовця» [8, 210].

У Словнику української мови інтонацію визначено як «ритміко-мелодійний лад мови, послідовну зміну висоти тону, сили й часу звучання голосу, що відбиває інтелектуальний та емоційно-вольовий зміст мовлення; тон, манеру або відтінок вимови, які виражають яке-небудь почуття мовця, його ставлення до об'єкта мовлення» [2, 40], а поняття інтонування трактовано як вимову або спів з певною інтонацією [3, 40].

Інтонація, осмислене використання висоти звуку в слові або фразах, сприяє інтерпретації значення дискурсу, граматичного та афективного значення. У дискурсі інтонація ідентифікує важливу для слухача інформацію, показує, як різноманітні фрагменти інтонації співвідносяться один з одним, встановлює рівень взаємодії між співрозмовниками та керує розмовними зворотами. У граматиці особливий інтонаційний патерн є спільним з певними структурами, які допомагають відрізнити твердження від питань, а у своїх афективних функціях інтонація відображає ставлення та емоції мовця [9, 85].

Сприйняття інтонації зазвичай випереджає сприйняття сенсу, відповідно неправильне інтонування може призвести до порушення необхідної комунікації: при розпізнаванні сенсу сприйняття, викликане помилковим інтонуванням, спричинює неправильне осмислення фрази.

Поняття «інтонація» (від лат. *intonare* – голосно вимовляти) ми розуміємо в контексті сценічної мови як складне явище, що являє собою сукупність просодичних засобів, які беруть участь у членуванні та організації мовленнєвого потоку відповідно до сенсу тексту; звукове вираження думки за допомогою відповідної висоти, темпу, сили та тембру голосового звучання.

У сценічній мові інтонація виконує кілька важливих функцій:

- фонетичну (полягає у поділі мовленнєвого потоку на фрази засобом об'єднання та розподілу суперсегментних одиниць: при оформленні синтагми інтонація

виконує основну фонетичну функцію, надаючи сенсову та фонетичну цілісність, поділяючи мовленнєвий потік на ритміко-сенсові одиниці);

- синтаксичну (безпосередньо пов'язана з фонетичною функцією і полягає в оформленні висловлення за допомогою надання синтагмі завершеності);

- емоційно експресивну (передає прагматичне начало мови, реалізує емоційні та експресивні відтінки значення, що виражають стан мовця, його волевиявлення);

- сенсовідмінну (здатність інтонації привносити у фразу відтінки значення, наприклад протиставлення питальних та оповідних фраз).

Окрім того, важливою функцією інтонації в сценічному мовленні є реалізація актуального членування висловлення та виділення певних одиниць фрази, вираження її сенсових та стилістичних відтінків, а також характеристика персонажа та ситуації, у якій він спілкується з іншими персонажами.

В українській мові інтонація містить:

- мелодіку мовлення: підвищення та пониження тону;

- темп мовлення: прискорення і сповільнення вимови;

- інтенсивність мовлення: збільшення та зменшення сили голосу;

- ритм мовлення (певне чергування наголошених та ненаголошених складів);

- фразовий, логічний та емпатичний наголос: виділення слова у фразі особливим наголосом [6, 205].

Інтонаційна виразність залежить від рівня сформованості мовленнєвого слуху актора як одного з важливих показників розвитку сценічного мовлення, що відповідає за наявність в актора здібностей, умінь та навичок сприймати інтонаційні елементи (логічні та словесні наголоси, різні за тривалістю та характером паузи, підвищення та пониження голосу, мелодіку тону, тембр голосу й темп мовлення).

Інтонаційна конструкція є типом співвідношення основного тону, тембру, інтенсивності, тривалості, що здатне виразити відмінності в намірі висловлення в реченнях з однаковим синтаксичним ладом та лексичним складом.

Традиційно в українській мові розрізняють сім інтонаційних конструкцій, кожна з яких характеризується зміною тону голосу на наголошеному складі головного за сенсом слова; вона пов'язана із синтаксичною організацією речення та його лексичним

наповненням. Опанування сценічної мови на професійному рівні передбачає ретельний відбір інтонаційних конструкцій відповідно до їх комунікативного та прагматичного потенціалу в конкретному драматургічному матеріалі.

Сценічна мова являє собою складну комунікативну систему, що визначається мовними, емоційними та поведінковими факторами відповідно до специфіки сценічного твору та характеру персонажа.

У процесі інтонаційно-логічного аналізу тексту важливо досліджувати та запам'ятовувати не інтонаційні ходи, а безпосередньо логічний хід думок, бачень, оцінки, ставлення до подій, що призвели до правильного методичного звучання слів чи фрази.

Особливого значення в цьому випадку набуває співвідношення типів інтонаційних конструкцій з іншими мовними явищами, такими як особливості синтаксичних конструкцій, комунікативні типи речення.

У процесі вивчення сценічної мови завдання викладача полягає в тому, щоб навчити студентів-акторів співвідносити вказані явища при виборі інтонаційної конструкції для інтонаційного оформлення мовлення персонажа. Безперечно, у процесі дослідження можливих інтонацій персонажа необхідно враховувати його просодичні характеристики, зокрема етнокультурні.

Враховання впливу інтонаційного малюнка рідної мови персонажа є одним із важливих елементів добору мовних засобів виразності актора в процесі роботи над створенням образу. Наприклад, якщо персонаж – іноземець і говорить не рідною мовою, доречно, під час роботи над образом, застосувати такі прийоми: порушення ритмічного малюнка мовлення; сповільнення темпу мовлення; неправильне або недостатнє виділення центру інтонаційної конструкції; зменшення конотативного забарвлення фрази; неправильне виділення фонетичних слів; збільшення числа наголошених слів; надмірна паузація; зміна локалізації наголошеного складу; заміна питання описовою конструкцією.

Засобами інтонаційного оформлення в сценічній мові є скандована вимова, подовжені голосні та приголосні. Змінюючи тембр, актор має можливість передати ставлення персонажа до подій та до співрозмовника.

Розглянемо деякі типи висловлення з різними емоційними відтінками. Інтонація питальних речень з питальними словами разом

з питанням може передавати докір, співпереживання, іронію, зацікавленість, недовіру й ін.

У питальних реченнях з питальним словом спостерігаємо значне підвищення тону на ударному складі питального слова, що являє собою логічний центр висловлення, потім – поступове зниження тону. Якщо в питальному слові перед наголошеним складом є ненаголошені, то їх вимовляють трохи нижчим тоном порівняно з наголошеними. Тож у цих фразах можуть бути два варіанти: низхідний, якщо питальне слово починається з наголошеного складу, або висхідно-низхідний, якщо в питальному слові перед наголошеним складом є ненаголошені.

В українській мові центр інтонаційної конструкції може зміщуватися: він може бути не лише на питальному слові (наприклад «Куди ти йдеш?»), але й на решті слів («Куди *ти* йдеш?», Куди ти *їдеши*?).

Широке поширення в українській мові має тип питальних речень без питальних слів. Специфіка їх інтонування полягає в різкому підвищенні та наступному пониженні тону в межах інтонаційного центру; пониженні тону нижче від рівня середнього тону в постцентровій частині; вільному пересуванні інтонаційного центру; високому рівні тону в центрі відносно передцентрової частини.

Окрім того, питальні речення в українській мові вимовляють засобами такого типу інтонаційної конструкції, який найбільш яскраво представлено в неповних питальних реченнях з порівняльним сполучником «а». Передцентрову частину вимовляють на середньому тоні мовника; у центрі інтонаційної конструкції спостерігають висхідний рух тону, який починається нижче від рівня передцентрової частини і до кінця складу досягає або перевищує цей рівень.

Різноманітні емоції здатні передавати й питальні речення без запитальних слів. Багаті можливості в цьому контексті мають окличні речення. Наприклад, фраза «Прийшов знову!» може бути носієм таких емоційних відтінків, як незадоволення, гнів, радість, подив та ін. Окличні речення зі значенням високого ступеня дії, означення та стану можуть виражати як позитивні емоції: захват, радість та ін., так і протилежні: осуд, обурення, лють та ін. (наприклад, «Яка дивна людина!»). Додатковими емоційними відтінками можуть збагачуватися і речення з логічною експресією, тобто логічним наголосом. Наприклад, речення «Тобі не дам ані копійки» може існувати в кількох емоційно-експресивних варіантах,

оформленню яких слугує інтонація. У випадку логічного виділення слова «дам» можливо отримати варіанти, які передають гнів, знуцання, рішучість та ін.

Наведені вище емоційні варіанти основних інтонаційних конструкцій утворюються за участі різних засобів інтонації: темпу, мелодики, тембру, паузи, інтенсивності. При цьому ступінь участі перерахованих просодичних засобів не однакова в оформленні різноманітних варіантів.

В українській мові логічний наголос є посиленням словесним наголосом (виділення одного з елементів висловлення тими чи іншими просодичними засобами). Словесний наголос вважають одним із найважливіших явищ сценічного мовлення, що забезпечує максимальну ефективність словесної дії актора. Особливої затребуваності це явище набуває в риторично орієнтованому мовленні. Словесний наголос зазвичай використовують для вираження контрасту, для контекстуально зумовленого виділення елемента висловлення, для вираження ставлення до предмета висловлення, тобто модальності; і в спеціальних емфатичних конструкціях зазвичай використовують в атрибутивних поєднаннях (підмет + присудок), у яких інтонаційно підкреслюють перший компонент, а також у поєднаннях прислівник + прикметник. Також словесним наголосом виділяють слова, які виражають ступінь якості, яку можна виміряти, та вставні слова, виражені прислівником.

Зазвичай словесний наголос супроводжується паузацією, проте існують і винятки. Обов'язковим компонентом просодичного виділення є гучність, оскільки більшість слів, відмічених словесним наголосом, вимовляють з підвищеним рівнем гучності. Ефекту виділення сприяє також темп, який завжди помітно сповільнюється в словах, які виділяють; цього досягають за допомогою змін на сегментному рівні, тобто шляхом збільшення тривалості голосного звуку.

Інтонаційно-звуковими засобами, які виражають емоції персонажа, є емоційна реалізація інтонаційних конструкцій, провідною особливістю яких є темброві характеристики, що виникають у результаті таких артикуляційних змін у мовленні актора, як:

- відмінності звуків за ступенем вираженості артикуляції в межах однієї і тої самої фонетичної позиції (зміщення голосних вперед або назад, ступінь звуження або розширення глотки, збільшення-зменшення

мускульної напруженості артикуляції звуку, зрушення гортані вгору або вниз, зміна фонації;

- артикуляції, які використовують та посилюють переважно в емоційній мові: придиш, назалізація, тверде примикання приголосного до голосного, висування губ при вимові голосних і приголосних, збільшення тривалості наголошених і ненаголошених голосних, збільшення тривалості приголосних.

Засобом вираження емоцій виступає не якась одна артикуляційна особливість, а поєднання двох-трьох артикуляційних характеристик звуку з певним типом інтонаційної конструкції в середньому, верхньому та нижньому регістрах.

Наукова новизна. Досліджено інтонацію як основний засіб логіко-емоційної виразності в контексті специфіки словесної дії професійного актора; проаналізовано функції інтонації, особливості інтонаційних елементів (логічний та словесний наголоси, паузи, підвищення та пониження голосу, мелодика тону, тембр голосу, темп мовлення) та інтонаційні конструкції в сценічній мові, а також розглянуто деякі типи висловлення з різними емоційними відтінками в контексті підбору актором мовних засобів виразності персонажа.

Висновки. Сенсові та емоційно-стилістичні відмінності мовлення актора в образі виникають у результаті взаємодії синтаксичної конструкції речення, його лексики, інтонацій та сенсових зв'язків у контексті. Емоційна експресивність мови професійного актора – це результат складної роботи на всіх рівнях мовної системи: лексичного, синтаксичного та просодичного. За допомогою інтонації актор може виразити різноманітні види емоцій персонажа: подив, захват, радість, сум, страх, гнів та ін. Логічне інтонування в контексті мовлення професійного актора – складна сукупність мелодики, сили голосу, темпу мови, її тембрового забарвлення та ін. – невід'ємний компонент словесної дії і могутній інструмент впливу на глядача, який завдяки лише одній інтонації здатен розпізнати конкретну емоцію, яку репрезентує актор у процесі розкриття образу персонажа.

Опанування сценічної мови на професійному рівні передбачає ретельний відбір інтонаційних конструкцій відповідно до їх комунікативного та прагматичного потенціалу в конкретному драматургічному матеріалі. Врахування впливу інтонаційного малюнка рідної мови персонажа є одним із важливих елементів підбору мовних засобів виразності актора в процесі роботи над створенням образу.

Література

References

1. Донченко Н., Винар О. Складові системи сценічного мовлення як основа художньо-творчої діяльності майстра театрального мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 2. С. 291–295.

2. Інтонація. *Словник української мови*: в 11 т. Т. 4. 1973. С. 40.

3. Інтонавання. *Словник української мови*: в 11 т. Т. 4. 1973. С. 40.

4. Коленко А. Аналітико-синтетичні вправи з текстом як засіб удосконалення мистецтва сценічної мови. *Молодь і ринок*. 2019. № 3. С. 148–153.

5. Овчиннікова А. Виразність і логіка мовлення в системі К. С. Станіславського. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 15 травня 2020 р.). Одеса : Гельветика, Т. 1. С. 52–55.

6. Поворознюк С. І. Формування ритміко-інтонаційних навичок при вивченні української мови як іноземної. 2012. С. 205–206. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4856/Povoroznyuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 12.09.2022).

7. Симоненкова Т. П. Інтонаційні виразність усного мовлення особистості як показник загальної мовної культури. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8: Філологічні науки (мовознавство)*. 2013. Вип. 5. С. 156–161.

8. Українська мова: енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-е вид., випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія, 2004. 824 с.

9. Lane L., Brown H. Tips for teaching pronunciation. White Plains, N.Y. : Pearson Longman, 2010.

10. Roach P. English phonetics and phonology. Cambridge Univ. PressRoach, 2001.

11. Wells J. C. English Intonation PB and Audio CD: An Introduction. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

1. Donchenko, N., Vynar, O. (2020). Component systems of stage speech as the basis of artistic and creative activity of a master of theatrical art. *Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts*, 2, 291–295 [in Ukraine].

2. Intonation. (1973). Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes, (4), 40 [in Ukraine].

3. Intonation. (1973). Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes, (4), 40 [in Ukraine].

4. Kolenko, A. (2019). Analytical and synthetic exercises with the text as a means of improving the art of stage language. *Youth and the market*, (3), 148–153 [in Ukraine].

5. Ovchinnikova, A. (2020). Expression and logic of speech in the system of K. S. Stanislavskiy. In: *Legal life of modern Ukraine. Materials of the International Scientific and Practical Conference*. Odesa, Ukraine, May 15, 2020. Odesa: Helvetica, (1), 52–55 [in Ukraine].

6. Povoroznyuk, S. I. (2012). Formation of rhythmic and intonation skills when learning Ukrainian as a foreign language, 205–206. Retrieved from: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4856/Povoroznyuk.pdf?sequence=1> [in Ukraine].

7. Simonenkova, T. P. (2013). Intonational expressiveness of an individual's oral speech as an indicator of general language culture. *Scientific journal of the NPU named after M. P. Drachomanova. Series 8. Philological sciences (linguistics)*, 5, 156–161 [in Ukraine].

8. Rusanivskiy, V. M., Taranenko, O. O., Zyblyuk, M. P. (ed). (2004). *Ukrainian language: encyclopedia*. Kyiv: Ukrainian Encyclopedia [in Ukraine].

9. Lane, L., Brown, H. (2010). *Tips for teaching pronunciation*. White Plains, N.Y.: Pearson Longman [in English].

10. Roach, P. (2001). *English phonetics and phonology*. Cambridge Univ. PressRoach [in English].

11. Wells, J. C. (2006). *English Intonation PB and Audio CD: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.10.2022

Отримано після доопрацювання 09.11.2022

Прийнято до друку 17.11.2022